

Győzelme pirruszi győzelem volt, jó adag tanulsággal. Útját folytatja, de jelleme több emberséggel, értelemmel, közösségi szellemmel töltődik fel.

Az író szándéka az volt, hogy azokról írjon, „akik megérik az ábránd és a cél közötti óriási különbséget, s megteszik az első tudatos lépést az alkotó életforma felé. Azokról, akik reálisan számolnak térrel és idővel, megsemmisítik hangulataikat, és minden tudatos energiájukat az elérendő célra összpontosítanak”.

Ezek a gondolatok időszerűek, korunk „termelte” ki azokat. De Bertha Bulcsú szándékának véghezvitelében, a megvalósításban, mint hőse, itt-ott vesztes marad. Ebben a regényben is jól illeszkednek egymáshoz erényei: a tárgyilagosság, a szabaddabb asszociáció, líraiság, az ironikus hangvétel. De a szerző elsősorban novellista, regénye meglehetősen terjengős, az a fegyelmezett szerkesztés és drámaiság, ami néhány novellájában megvalósult, itt csak részleteiben, töredezetten érvényesül. (Kozmosz Könyvek 1969.)

MARY GYÖRGY

OLVASÓNAPLÓ

NÉGY MAGYAR KÖNYV ROMÁNIÁBÓL

A romániai magyar irodalom egyik legérdekesebb könyvsorozata az utóbbi időben a *Forrás* sorozat, amely egészen fiatal írókat szerepeltet, pályakezdőket, akiknek többsége a kolozsvári egyetemen tanult. Ennek az egyetemnek nevelő és növelő szerepe tagadhatatlan a romániai magyar irodalom legújabb hajtására. A *Forrás* sorozat, amelynek legtöbb kötetét a jeles szatíraíró, Bajor Andor szerkesztette, első csapatában egy nagyon karakterisztikus, gyorsan egyéniesülő gárdát hozott fölszínre az erdélyi magyar irodalomban, pl. Lászlóffy Aladár és Szilágyi Domokos költőket, Bálint Tibor prózaíró. Most négy új *Forrás*-kötet olvastán úgy látjuk, hogy a fiatalokkal a romániai magyar irodalomnak egy újabb bokra hajt ki: Farkas Árpád, Csiki László, Magyar Lajos és Ferencz Zsuzsanna nem véletlenül kerülnek e rövid reflexióban együvé. A négy szerző majdnem egyidős; a három költő a sepsiszentgyörgyi Megyei Tükör című hetilap munkatársa, még így is együvé tartoznak. Mindnyájuk kötetét — milyen szép és milyen követendő példa — egy-egy idősebb kortársuk útnak indító szavai nyitják meg: Farkas Árpádot és Ferencz Zsuzsannát Lászlóffy Aladár, Csiki Lászlót Szócs István, Magyar Lajost Kányádi Sándor vezeti az irodalomba. Ez a pártoló kézenfogás több mint szokványos előszóírás: ez az irodalmi folytonosság elevenen élő, munkáló erejének megnyilatkozása.

FARKAS ÁRPÁD: MÁNAPOS ÉNEK

„Panyókára vetett kabáttal jöttem közetek” — mondja kötetnyitó versben a költő. Hetykesége, fiatalos lázlobogása mindenütt jelen van írásai-

ban. Nála érezhető leginkább, hogy a költészetet a maga és kortársai életének átgyúrása szolgálatába akarja állítani. A minduntalan föltűnő hetykesége mögött a legszebb életcél: felelősen élni. A nagy szavak lírai hitelét nem mindig tudja adni, de ott ahol a szülőföld, az ősök példáit idézi, nagyon hitelen és meggyőző a szó, és vallomása bűvkörébe von. Sok-sok szülőföldet idéző tájképe van inkább csak lírai reflexiókkal, hazavágyásról, az otthon örömről; néha aztán egy-egy versben a puszta képen túl olyan gondolat súlyosul, hogy bátran állítható nemzedéke vallomásának a vers: „forradalmaszép arcuk foszforeszkál, hogy megeljük az utat hazáig — fiúk, fiúk, viháncoló csitkók a vad szelekben, ha netalán az úrig nem sikerül szállnunk, s e rögös földre mégis visszatérnénk, csak lábujjhegyen, halkan!; apáink hűlő, drága arcán járunk.” (*Apáink arcán.*) Másutt az apák nemzedékéhez beszél nem kis öntudattal, az összekötő hitről szól, ami elég ritka a magakorabeli költőknél, hiszen éppen a nemzedéki meghasonlás a szokottabb. Nyughatatlansága, helyét kereső izgalma sohasem hagyja el, nem válik naiv örvendező örökösévé annak, amit nemzedéke készen kapott. Van ebben a helykeresésben, nyughatatlanságban homályosság is: „Aki itt él, az mind így éljen: lobos idegekkel fogózza a szélben, ne hagyja, hogy a lomha nyugság gypjas juhait elringassák.” (*Csak csend ne legyen.*) „Szél, ne hagyj, hogy puha kóca a nyugalomnak befonjon mindent, ami él.” (*Őszi szél.*) Vagy itt ez a furcsa, homályos kötetzáró versszak: „Szedd össze magad, indulj. Kezed ügyében minden: a táj, a bot meg ez a mítikus keleti szél.

Legfennebb megszukszansz még egyszer a szakadékok széleinél." (Így.) Szerelmes versei szépek, sok szép szó, sok szép sor, de itt nem az a költő, aki az új gárda ígéretes tagja, nem több ezekben, mint verselő társai. Könnyen kimutatható nála József Attila szelleműjának nyoma, pár erdélyi költő, meg hazai kortársa hatása. De nem írjuk a rovására, ez természetes. Kötevényen van több szép hagyománytiszteltre valló vers is. De van 5—6 olyan írása, amely egészen az övé, nemzedéké, és ez az első kötetnél nem kis érdem.

Kort és népet példáznak Farkas Árpád versei; örökségnek és korproblémáknak egyszerre jelentkezése, tudatos vállalása teszik súlyossá költészetét.

CSIKI LÁSZLÓ: ESŐT-KASZÁLÓ

Józanság, sőt néha vállalt-játszott cinizmus jellemzi. Költői példák meg költői pózok előtte legkevésbé szentek. Szinte passziója, hogy prózaisággal rontsa le a jól muzsikáló verset, köznapisággal mindazt, amihez a pátoz társult a hagyományban. A diák- és albéleti élet öntudatát növeli a férfikorba váltó ember magatartásának meghatározójává. Emlékeit írja — a falut, az iskolát, a küszködést az őszinteséért, a társakért, a kisvárosi elfelejtődés ellen. Minden verse robban, s ha szelidülne a fölvetett tárgyhoz, témához, szándékosan mond meghökkenőt, hogy el ne andalítson. Önmagát az emberiség ügyének „megfizethetetlen és meg nem fizetett önkéntesének” tartja, akinek „vállá alája nőtt a bajoknak”. Van benne egy kis adag megélt kiábrándulás is, amely a gyermekkorból a fölnőtt korba váltó emberben általában megvan, s ezt nem rejtett őszinteséggel, néha vagánykodva ki is írja. De azért sokszor elérzékenyül; a magány neki is fáj, a kérdező társat keresi. A megváltó és hőszerep csalóka lehetőségei helyett „a téglának beépülni a falba” gondolatát erősíti meg önmagában. Nála is, mint számos kortársánál, föltűnik a könnyen kapott sikertől, a belenyugvástól való félelem. Ezért, ha nincs, csinál gondot magának, vállalt magasabbra emeli, hogy az élet terhéből többet vállalhasson. Nem szerepjátás ez, hanem az ember-emberiség minden ügyében részessé válni szándéka. A reá zúduló világgal szemben „a csak egy kis közöny kéne még” óhajával védekeznek, de ez a közöny soha sem adatik meg neki. „Az élet cinikus néha; nem én — de engem vá-

dolj azért, mert kimondtam...” — veszi magára nagyon jellemző módon a „világ hibáját”. A szándékolt köznapiság, a szokott poétai emelkedettség, úgy tűnik, gyűlöletének leginkább tárgya. Talán ezért is fordít kevesebb figyelmet a művészege, ő maga írja két helyütt is, hogy írása „félíg-kész vers”; nemcsak formailag, hanem a benne kifejezésre törő életérzés tekintetében is: helyét nem találó viaskodása, néha szertelensége és bizonytalansága szól verseiből; őszintesége nem egyszerűen költői fogás, hanem az új emberideál őszintesége. Ez a köznapivá nemesülő őszinteség emeli ki a *Forrás* sorozat átlagából Csiki László kötetét.

MAGYARI LAJOS:

HÉTARCÚ BALLADA

Székely kisváros szülötte és küldötte. Valamivel több élete s élménye van, mint az előző két költőnek; élményeit vándormunkás apján keresztül megsokszorozta a magáéval; mielőtt újságíró lett volna, a Petőfi emléktől terhes Héjjasfalvának volt tanítója. Az erdélyi hagyomány — népelet és irodalmi hagyomány egyaránt — a fiatalok közül benne jelentkezik programszerűen. Kötetcíme több versének műfaji megjelölésére utal. A népi balladásság hangjának konok ismétlése, a ballada, a legenda, a népdal lehetőségeinek műköltői próbája tűnik legjellemzőbb tulajdonságának. Verstémái alig különböznek fönti kortársaitól, de ezzel a törekvésével mégis erősen elüt tőlük. Művészi példaadói közül többet név szerint említi: József Attilát, akinek „légy fegyelmezett” sorát egy versben többször is leírja, s némely „szegény ember” versét újra írja; Radnóti, Bartókot, de leginkább azokkal rokon, akik e rokonságra legközelebb esnek hozzá: Tamási Áronnal és Gy. Szabó Bélával, a fametszővel. Az előbbinek székely hangulatait, az utóbbinak komor fekete-fehér metszeteit érezzük legjobban írásaiban. Költői-emberi célja is Tamásira utal: „kapu-sorsom rég sejdítem — mert én marasztom az elmenőt, vigyázom nagyon a megjövőt.” S a többször fölemlegetett, motívumai-ban és egészében is újraírt Kőműves Kelemenné balladában: „az épülő falakba millió kőműves önmagát falazza.” Komoly csendesség az ő szava, erősebb fölhangja alig van. Ez a balladát megújító, fölhasználó szándék nem mindig sikeres, többször megáll csak a ballada formai elemeinél, ekkor modoros; a *Nomádok* című verse, amely a kalandozások ősmagyar legen-

dájának földézése, a századforduló nép-nemzeti költészete hangjának sikertelen utánzata. De azért mégis csak jó, hogy rátalált — mint annyi más erdélyi elődje — erre a székely balladaforrásra, mert ez vitte el annak a közösségnek legégetőbb gondjaihoz, amelyből ő is jött. Kész formákba illeszkedett bele, amikor szólni kezdett, de emlékeinek, élményeinek látomásos megidézése néhány nagyon szép verset szült. Indulásnak mindez nem sikertelen; a hagyományosban egyre inkább önmagát kell adnia.

FERENCZ ZSUZSANNA: SOK A FAL

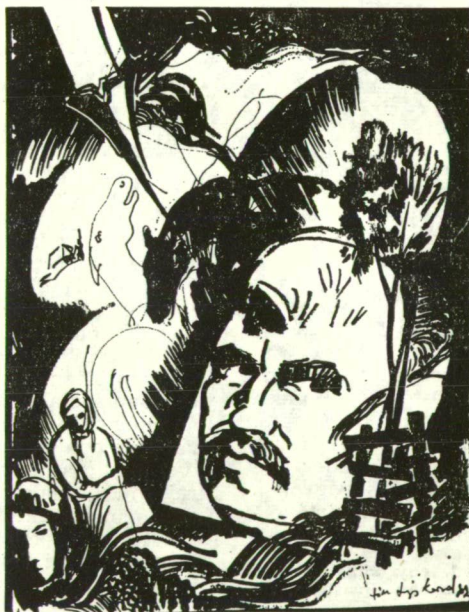
A *Forrás* sorozatban nőírók is jelentkeztek. A többségükben versszerző fiatalok között tűnt föl a prózaíró Ferencz Zsuzsanna, akinek első novelláskötete egy teljesen kész írókat mutat. Ő is a kolozsvári egyetem neveltje, német szakos tanári diplomát szerzett. Írásainak a fölfokozott önvizsgálat, a minden tett, lelki rezdülés pontos számbavétele adja első érdekességét, jellemzőjét. Minden írása nő-írás, leginkább önmagát írja — első személyű elbeszélésekben. Történeteinek életessége biztosítja az olvasó nem lankadó figyelmét. Elbeszélő modorának természetessége, frissesége is meglepő; ahogyan látszólag megszenvedés nélkül

tudja a legjobb nyelvi kifejezést megtalálni, az már több mint a szokásos első kötet ígérete. Minden írásában az élmény erejét tudja éreztetni, bár arra is példát ad, hogy tud „divatos” is lenni, Ionesco-témát variálni, abszurd novellát írni. De a kis kötet gerince nem ez, hanem az egyéniséggé, fölnőtté váló nő életének egészen egyéni hangú megírása. Nyilván legszemélyesebb élménye a nagyanya-anya-gyermeklány különböző élethelyzeteké, illetve a fiatal lány első szerelmes kapcsolatainak élménye, legtöbbet ezt írja, ezt variálja novelláiban. Legjobb írása az *Állomások* (talán nem véletlen, hogy a cím Kaffka Margitira utal?): egy kislány fölnőtté válik; van benne néhány lapnyi olyan gyermekrajz, a gyermeklélekbe való beelérés, ami a legjobb elismerést érdemli. Egy helyütt azt írja: „nagyon tisztán magam előtt látom az elmesélteket.” Írásai ilyen tisztán földézett képek a mai nő nagyon kor szerinti világáról.

*

Farkas László és Csiki László kötetete 1968-ban, Magyarai Lajos és Ferencz Zsuzsa könyve meg 1969-ben jelent meg a bukaresti Irodalmi Könyvkiadónál.

ILIA MIHÁLY

PALL LAJOS: „ÉN ÉS GONDOLATAIM”

(1969)